

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: Tapani, A., Lahtinen, J. & Lehtonen, H. 2017. Oppimassa ohjauksellisissa kohtaamisissa – minusta on moneksi? Teoksessa TAMK-konferenssi - TAMK Conference 2017. Learning and working together. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, 10-16.

DOI / URL: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/Muut/TAMK-Conference2017.pdf>

1. OPPIMASSA OHJAUKSELLISISSA KOHTAAMISISSA – MINUSTA ON MONEKSI?

Tiivistelmä

OPETTAJAN JA OHJAAJAN työssä vuorovaikutusosaaminen, ohjaamisosaaminen ja dialoginen lähestymis- ja toimintatapa ovat avaintaitoja. Taidot eivät kehity tyhjiössä, tarvitaan reflektointitiloja, mahdollisuutta törmäyttää omia ajatuksiaan ja käsityksiään. Uudenlaisessa toimintaympäristössä selviytymiseen tarvitaan yrittäjämäisiä taitoja. Tätä varten olemme kehittäneet OOK-oppimista ohjauksellisissa kohtaamisissa – konseptin. Tavoitteena on arvioida törmäilyjen onnistuneisuutta opettajien kehittämisessä monitaitoisiksi, rohkeiksi osaajiksi ja kokeilijoiksi.

Taustalla on ajatus, että tieto muuttuu taidoksi toiminnan, vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen kautta ja hyödyttää näin kaikkia avittaen jokaista osallistujaa sosiaalisella pääomalla, jota syntyy verkostojen ja yhteisten kohtaamisten kautta. Tällä toiminnalla on havaittu olevan voimauttavaa vaikutusta opettajien ja ohjaajien työssäuudistumiseen ja sitä kautta työhyvinvointiin.

Törmäilyjä on tapahtunut viidessä teemoitelluissa täydennyskoulutuskohtaamisessa. Kevään aikana törmäilivät ammatillisen ja perusasteen opettajat ja opinto-ohjaajat, syksyllä lukion ja ammatillisen koulutuksen opettajat ja opinto-ohjaajat. Törmäilyä tapahtuu kolmitasoisesti: omia ajatuksia toisten ajatuksiin peilaten, eri alojen ja kolmantena eri koulutusmuotojen kohdatessa.

Tausta ja tavoitteet

Törmäilyjä, kohtaamisia, opetusta, ohjausta, haastamista, pohdintaa, yhdessä ja yksin. Kuvaus voisi olla suoraan ammatillisen opettajan arjesta. Tässä kuvaus tarkoittaa kuitenkin Opetushallituksen rahoittaman ja Tampereen ammattikorkeakoulun toteuttaman ”Oppimista ohjauksellisissa kohtaamisissa”, lyhyemmin OOK – koulutushankkeen toimintaideologiaa. Toimintakonseptiin kuuluu aloitus- ja lopetusseminaarit sekä teemoiteltuja täydennyskoulutuskohtaamista, joita kutsutaan törmäilyiksi. Kohtaamisten teemoina ovat: 1. oppiminen, osaaminen ja arviointi, 2. oppimisen ja oppijoiden monimuotoisuus, 3. yhteiset opinnot ja osaamisvaatimukset, 4. autenttinen oppiminen ja verkostot sekä 5. hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäminen. Kevään 2016 aikana törmäilivät ammatillisen toisen asteen ja perusasteen opettajat ja opinto-ohjaajat, syksyllä 2016 vuorossa olivat lukion ja ammatillisen toisen asteen opettajat ja opinto-ohjaajat. Tässä esittelemme havaintoja kevään toteutuksesta. Tässä julkaisussa painotamme toiminnan teoreettista taustaa, toteutusta demonstroimme ja kuvaamme esityksessämme TAMK Konferenssissa.

Toimintakonseptin taustalla on opettajien kommentit siitä, että oppimista ja ideoita syntyy seminaareissa ja oppimistapahtumissa yleensä eniten ja parhaiten kahvitauoilla. Koulutushankkeen ajatus onkin toimia ”laajennettuna kahvitaukona”, jossa ollaan teemoitellun asian äärellä, mahdollisimman vapaamuotoisesti. Törmäilyä on tarkoitus tapahtua kolmitasoisesti: omia ajatuksia toisten ajatuksiin peilaten, eri alojen kohtaamisten kautta ja kolmantena eri koulutusmuotojen välillä. Tausta-ajatuksena koko toiminnalle, mutta myös jokaiselle yksittäiselle törmäilylle, on sosiokonstruktivismi. Tämän vuoksi toiminta on rakennettu huomioiden ajatus, että oppiminen on samaan aikaan yksilöllinen, samaan aikaan sosiaalinen ilmiö. Opettajan ja ohjaajan työssä vuorovaikutusosaa-

minen, ohjaamisosaaminen ja dialoginen lähestymis- ja toimintatapa ovat avaintaitoja. Taidot eivät kehity tyhjiössä, tarvitaan reflektointitiloja, mahdollisuutta törmäyttää omia ajatuksiaan ja käsityksiään. Toisaalta taustalla on myös ajatus ja toive sosiokognitiivisten ristiriitojen aiheuttamisesta: niillä tarkoitetaan eri yksilöiden ja oman ajattelun ja käsitysten poikkeamista. Liiallinen poikkeama voi kannustaa pitäytymään omassa näkökannoissaan, mutta parhaassa tapauksessa se innostaa ponnistelemaan uuden oppimiseksi. Ryhmän merkitys oppimiseen on moninainen: toimiessaan se vahvistaa opiskelumotivaatiota, oppimisprosessin emotionaalisuutta ja kannattelee opiskelijaa epäonnistumisen hetkillä. (Repo-Kaarento 2010, 24–25; Doise & Mugny 1984.) Tässä ryhmätoimintaa käytetään myös demonstraationa siitä, millaisia kokeiluja opettajat voivat omassa opetuksessaan tehdä ja millaisia kokemuksia he itse osallisina näistä kokeiluista saavat. Ryhmä toimii siis myös opetusmenetelmälaboratoriona.

◀ Törmäily perustuu ajatuskaavaan, että tieto muuttuu taidoksi toiminnan, vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen kautta ja hyödyttää näin kaikkia avittaen jokaista osallistujaa sosiaalisella pääomalla, jota syntyy vain verkostojen ja yhteisten kohtaamisten kautta. Tällä toiminnalla on havaittu olevan voimauttavaa vaikutusta opettajien ja ohjaajien työssäuudistumiseen ja sitä kautta työhyvinvointiin. Opettajuus on koko ajan murroksessa ja muutoksessa: opettajan työ on muuttunut ohjaukselliseen, verkostoituvaan, oppimisen edistäjän suuntaan, samoin kuin konsultin ja yrittäjämäisen toimijan suuntaan (ks. Luukkainen 2008; Tapani 2013). Teemoitelluilla kohtaamisilla on pyritty antamaan opettajille eväitä muuttuvan maailman ja opetusmaailman kohtaamisiin. Tätä on tuettu yhteisöllisillä ja osallistavilla opetusmenetelmillä, mutta myös ryhmän ohjaajatiimin omalla heittäytyvällä ja yrittäjämäisellä esimerkillä. ▶

Sosiokonstruktivismi on tässä toiminnassa ohjauksellisten kohtaamisten peruskivi. Sen mukaan oppimiseen kuuluu yhteisöllisyys ja ajatus siitä, että tieto rakentuu jakamalla ja pohtimalla sitä ääneen muiden kanssa. Toiminta koulutusryhmässä noudattaa yhteistoiminnallisuuden periaatteita: ryhmän jäsenten positiivista riippuvuutta toisistaan, monipuolista ja avointa vuorovaikutusta ryhmän jäsenten kesken, yksilöllistä vastuuta, ryhmän toiminnan ja oppimisen arviointia sekä yhteistyötaitojen tunnistamista ja kehittämistä. (Virtuaaliammattikorkeakoulu [viitattu 27.9.2016]; Lavonen, Meisalo et al [viitattu 27.9.2016].) Tavoitteena on ollut luoda käytäntöyhteisö (Wenger 1998), joka tarkoittaa ihmisryhmää, joka on kiinnostunut samasta aiheesta, jonka jäsenet ovat säännöllisesti vuorovaikutuksessa keskenään ja he oppivat toisiltaan, usein myös huomaamattaan (Repo-Kaarento 2010, 19).

Oleellista oppimisessa on ollut saada aikaan hyväntahtoinen ilmapiiri: osallistujan täytyy voida luottaa siihen, että opettaja ja kanssaoppijat tahtovat hänelle hyvää (Rauste-von Wright, von Wright ja Soini 2003). Hyväntahtoista ilmapiiriä voi rakentaa muun muassa tila- ja luokkajärjestelyin: osallistujilla on mahdollisuus nähdä toisensa, jolloin heidän vuorovaikutuksensa helpottuu (Repo-Kaarento 2010, 39). Ammatissa toimivien opettajien yhtenä oppimismahdollisuutena on nähty vuorovaikutus toisten opettajien kanssa, muodollisessa ja epämuodollisessa valmennuksessa (Miten opimme 2004, 212).

Toteutuksen kuvaus

Kohtaamisten kesto on ollut kolme tuntia kerrallaan. Kulku on niissä aina samanlainen: ennakotehtävien purku kaikille nähtäväksi, teemaan liittyvä asiantuntija-alustus, törmäilyvaihe erilaisia toiminnallisia menetelmiä käyttäen ja lopuksi oma ”hiljainen hetki”, oppimisajatusten kirjaaminen lokikirjaan. Kohtaamiset on jär-

jestetty aina eri paikassa ja tilassa eli samalla olemme tutustuneet erilaisiin oppimisympäristöihin ja kuulleet ajankohtaisista asioista.

Kohtaamisia toteuttamassa, suunnittelemassa ja arvioimassa on ollut koko ajan sama tiimi. Julkaisussa esitetty arviointi perustuu tiimin (3 jäsentä, tämän artikkelin kirjoittajat) havaintoihin sekä osallistujien koulutuksen aikana tuottamaan erilaiseen kirjalliseen ja kuvalliseen aineistoon sekä palautelomakkeisiin. Tiimin jäsenistä yksi opettajajäsen on toiminut ammatillisena opettajakouluttajana ja täydennyskouluttajana Tampereen ammattikorkeakoulussa kuuden vuoden ajan, toinen opettaja on tullut yrittäjätaustaisena mukaan tähän täydennyskoulutushankkeeseen. Suunnittelija on toiminut ammattikorkeakoulussa ammatillisen opettajankoulutuksen suunnittelijana ja nyt vähitellen yhä enemmän mukana hankkeissa.

Tulokset

Esimerkkejä tuloksesta on kiteytetty taulukkoon 1. Koko taulukko on saatavissa AMK- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivien 2016 artikkelista, josta tiedot tämän julkaisun lopussa.

Taulukko 1. Sosiokonstruktivismin ja yrittäjämäisen opettajuuden arviointia törmäilytilanteissa

SOSIOKONSTRUKTIVISMI	MITEN NÄKYVÄ TÖRMÄILYSSÄ	YRITTÄJÄMÄINEN OPETTAJUUS	YRITTÄJÄMÄINEN OPETTAJUUS	MITEN NÄKYVÄ TIIMISSÄ
tiedon jakaminen	avoin keskustelu, ajankohtaisalustukset, nivelvaiheen yhteistyömallin ideointi	hetkessä eläminen	pieni ryhmä edesauttaa sitä, että kaikkien osallistujien oltava "läsnä"	käytäntö opettanut ja pakottanut
ryhmän jäsenten positiivinen riippuvuus	tullut esiin kommentteissa, ryhmän koheesio	oma-aloitteisuus	oma vastuu tehtävistä, niitä ei esim. palauteta etukäteen, omat tavoitteet, motivaatio	jokaisen panos tiimissä tärkeä ja huomioidaan; uudet ideat oleellisia
monipuolista ja avointa vuorovaikutusta	ryhmän jäsenten avautuminen	riskinotto	heittäytyminen uusiin menetelmiin, keskusteluihin	jokainen törmäily sisältää riskinottoa

Jatkotoimenpiteet

Ensimmäisen, kevään 2016 aikana toteutetun koulutuksen avulla voidaan todeta, että opettajat innostuivat kokeilemaan ja rohkaistuivat omassa toiminnassaan: ainakin silmät ja korvat avautuivat uusille mahdollisuuksille. Erinomaisen kasvualustan uudentalaiselle opettajuudelle toi se, että eräästä yläkoulusta oli mukana kolme opettajaa. Heidän mahdollisuutensa opettajuuden kehittäjinä näyttävät hyviltä: vertaistuki yrittäjämäiseksi opettajaksi kasvussa on oleellista (ks. Ruskovaara 2007, 148.)

Yrittäjämäinen opettajuus on tämän kokemuksen mukaan helpompaa, kun on tiimi, jonka kanssa jakaa riskinottoa ja erityisesti epäonnistumisen sietoa. Törmäilykonseptia voisi vielä kehittää entistä enemmän siihen suuntaan, että törmäilyä tapahtuisi rajapinnoilla: yritysten ja opettajien kesken, etujärjestöjen ja opettajien kesken, eri asteiden opettajien kesken. Tähän saimme kannustusta esitellessämme OOK-toimintaa AMK- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivillä marraskuussa 2016. Mahdollisuudet ovat rajattomat ja konsepti toimiva, kun mukana on ajankohtaista asiaa ja vertaisuutta, sosiokonstruktivismia ja halua sen toteuttamiseen. Havaintojen ja tämän aineiston perusteella törmäilyjen toimintakonseptia voi näillä edellytyksillä suositella rohkeampien, luovempien, mahdollisuuksia havaitsevien opettajien koulutukseen ja täydennyskoulutukseen.

Lähteet

DOISE, W. & MUGNY, G. 1984. The Social Development of the Intellect. Teoksessa M. Deutsch & P.T. Coleman (toim.) The Handbook of Conflict Resolution. Theory and Practice. San Fransisco: Jossey-Bass Publishers.

LAVONEN, MEISALO et al [Verkkosivu] [viitattu 27.9.2016]. Saatavana: <http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/yto/yto/>

LUUKKAINEN, O. 2008. Opettaja vuonna 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutushankkeen (OPEPRO) selvitys 15. Loppuraportti, Opetushallitus.

MITEN OPIMME. Aivot, mieli, kokemus ja koulu 2004. Helsinki: WSOY.

RAUSTE-VON WRIGHT, M. J., VON WRIGHT, J. & SOINI, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. Helsinki: WSOY.

REPO-KAARENTO, S. 2010. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Helsinki: Kansanvalistusseura.

RUSKOVAARA, E. 2007. Opettajien yrittäjäyys- ja yrittäjäyyskasvatusasenteita. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen, K. Ristimäki (toim.) Yrittäjäyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjäyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, 128–158.

TAPANI, A. 2013. Ammatillinen opettajankoulutus liikkeessä – kohti tulevaisuuden tuulia vai tämänpäivän toisintoa? Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö, Ammattikasvatus. Pro gradu -tutkielma.

VIRTUAALIAMMATTIKORKEAKOULU. Oppimiskäsityksistä [Verkkosivu] [viitattu 27.9.2016]. Saatavana: <http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/yto/yto/>; <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0401005/1081111669900/1085399771565/1085400274915/1085402716101.html>

WENGER, E. 1998. Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity. Cambridge: Cambridge University Press.

Lopuksi

OOK – Oppimista ohjauksellisissa kohtaamisissa – koulutushanke ajalla 1.8.2015–31.12.2016 oli Opetushallituksen rahoittamaa opetustoimen henkilöstökoulutusta. Artikkelin kokonaisuudessaan on julkaistu AMK- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivien 2016 julkaisussa ja sitä voi tiedustella tekijöiltä.